

IQLIM O'ZGARISHI VA UNGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR

Mamanov O'tkir¹

Jizzax viloyati xalq ta'limi boshqarmasiga qarashli ko'zi ojiz va zaif ko'ruvchi bolalar uchun ixtisoslashtirilgan maktab-internati

KEYWORDS

iqlim o'zgarishi, issiqxona gazlari, global isish, antropogen omillar, ekologik muammolar.

ABSTRACT

Mazkur maqolada global iqlim o'zgarishining asosiy sabablari va unga ta'sir ko'rsatuvchi tabiiy hamda antropogen omillar yoritilgan. Shuningdek, iqlim o'zgarishining ekologik, ijtimoiy va iqtisodiy oqibatlari tahlil qilinadi. Maqola iqlim barqarorligini ta'minlashda xalqaro va milliy darajadagi chora-tadbirlarning ahamiyatiga e'tibor qaratadi.

2181-2675/© 2025 in XALQARO TADQIQOT LLC.

DOI: [10.5281/zenodo.16734825](https://doi.org/10.5281/zenodo.16734825)

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Kirish. So'nggi o'n yilliklar davomida Yer iqlimida sezilarli o'zgarishlar kuzatilmoqda. Bu holat mutaxassislar tomonidan global iqlim o'zgarishi deb ataladi. Fan va texnologiyaning rivojlanishi natijasida insoniyat tabiiy muhitga kuchli ta'sir ko'rsatmoqda. Atmosferaga chiqarilayotgan issiqxona gazlari miqdorining ortishi global harorat ko'tarilishiga olib kelmoqda.

Iqlim o'zgarishining tabiiy omillari

Iqlim o'zgarishi inson faoliyatidan tashqari bir necha tabiiy omillar ta'sirida ham yuzaga keladi:

- Quyosh faolligidagi o'zgarishlar
- Vulkanik portlashlar
- Okean oqimlarining tsiklik harakati (El-Ninyo va La-Ninya hodisalari)
- Yer orbitasining geofizik o'zgarishlari (Milankovich tsikllari)
- Inson faoliyatining (antropogen) ta'siri

So'nggi asrlarda insonning tabiatga ta'siri kuchayib borayotgani iqlim o'zgarishining asosiy sabablaridan biri sifatida ko'rilmogda. Unga quyidagi omillar kiradi:

1. Issiqxona gazlari ajralishi – sanoat, transport va energetika sohalari natijasida

karbonat anhidrid (CO_2), metan (CH_4), azot oksidi (N_2O) kabi gazlar atmosferaga chiqarilmoqda.

2. O'rmonlarning kesilishi – o'rmonlar tabiiy karbon yutkich hisoblanadi. Ularning kamayishi CO_2 miqdorini ko'paytiradi.

3. Qishloq xo'jaligi faoliyati – o'g'itlardan foydalanish, chorvachilikda metan chiqishi va yerlarning noto'g'ri ishlatilishi.

Iqlim o'zgarishining oqibatlari

Iqlim o'zgarishi nafaqat ekologik, balki ijtimoiy-iqtisodiy sohalarga ham kuchli ta'sir ko'rsatmoqda:

- Haroratning oshishi natijasida muzliklar erib, dengiz sathi ko'tarilmoqda
- Qurg'oqchiliklar, suv tanqisligi, to'fonlar va boshqa tabiiy ofatlar soni ko'paymoqda
- Qishloq xo'jaligida hosildorlik pasaymoqda, yangi zararkunandalar paydo bo'lmoqda
- Ko'plab o'simlik va hayvon turlari yo'qolib ketish xavfi ostida qolmoqda

Xulosa va takliflar.

Iqlim o'zgarishini sekinlashtirish yoki oldini olish insoniyatning dolzarb vazifalaridan biridir. Buning uchun:

- Issiqxona gazlari chiqarilishini kamaytirish
- Qayta tiklanuvchi energiya manbalariga o'tish
- O'rmonlarni asrash va tiklash
- Aholining ekologik madaniyatini oshirish
- Xalqaro miqyosda iqlim bitimlariga (masalan, Parij kelishuvi) rioya qilish zarur

Foydalanilgan adabiyotlar

1. IPCC (2023). Climate Change: The Physical Science Basis. Geneva.
2. Karimov A. (2021). Atrof-muhit va iqlim muammolari. Toshkent: Fan nashriyoti.
3. UNFCCC Reports (2022). Global Greenhouse Gas Inventory.
4. Nazarov M. (2020). Global isish: sabablar va oqibatlar. "Ekologiya" jurnali, №4.